

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

De Boskrant

maart - april 1992

2-maandelijks tijdschrift - 22ste jaargang nr. 2

ISSN 0773 137 X

Afgifttekantoor: 9090 Melle 1

maart - april 1992		2-maandelijks tijdschrift	nr. 2
	issn 0773 137x	22ste jaargang	
REDAKTIERAAD	REDAKTIONEEL		1
Beeckman, H.			
De Schuyter, J.			
Dua, V.			
Lust, N.	Vurenresonatiehout voor vioolbouw		2
Meuleman, B.			
Muys, B.	Milieukonvenant		8
Roekaerts, M.			
Roskams, P.			
Van Boghout, E.	UIT DE VERENIGING		
Vanden Bil, V.	Memorandum Bosbouw		13
Vanhaeren, R.			
Van Miegroet, M.	BOEKENNIEUWS		
Van Slycken, J.	Boekbespreking		20
Vitse, T.			
EINDREDAKTIE	INFO		
Roskams, P.			
VERANTWOORDELIJKE UITGEVER	VBV-excursie Vlassenbroekse Polder		22
Lust, N.	Excursie op de Rodeberg		23
	Meerdaagse VBV-excursie naar Duitsland		24
Artikels en berichten	Er wordt onzin verteld over het Tropisch Regenwoud		25
Artikels en berichten kunnen steeds gezonden worden naar het adres van de V. B. V. Zij zullen voor publikatie aan de redaktieraad voorgelegd worden.			
Gedeeltelijke of gehele overname is ten alle tijde toegelaten mits bronvermelding.			
BIJDRAGE			
jaarabonnement 450,-			
studenten 200,-			
te storten op P.C. 000-1027867-55			

Vlaanderen kan zonder gevaar voor overdrijving een zeer bosarme regio genoemd worden. Nochtans is het, althans wat de bosoppervlakte betreft, in een nog niet zo ver verleden nog slechter geweest.

Een aanzienlijk deel van de bossen in de provincies Antwerpen en Limburg, samen goed voor zo'n 60% van de Vlaamse bosoppervlakte, is pas aangelegd in de loop van de 19de eeuw. Toen werden grote stukken "woeste gronden" bebost, voornamelijk met naaldboomsoorten. In de toenmalige tijdsgeest werd aan deze bossen hoofdzakelijk een economische functie gegeven.

Nu, aan het einde van de twintigste eeuw, zijn de eisen die de maatschappij aan het bos stelt, veelvuldiger geworden. Hierbij staan de sociale en vooral de ecologische functie van het bos de laatste jaren sterk in de belangstelling.

Met onze beperkte bosoppervlakte en de verschillende eisen die eraan gesteld worden, is het echter duidelijk dat in vele bossen een multifunctioneel beheer zal moeten gevoerd worden. Daarbij zal vooral de mogelijke spanningsrelatie tussen de economische en de ecologische functie de nodige aandacht moeten krijgen.

Met art. 18 van het Bosdecreet zijn voor de openbare bossen de krijtlijnen voor het beheer uitgezet (voetbalterminologie is in tegenwoordig...).

Dit artikel bepaalt dat het beheer van de openbare bossen o.a. rekening moet houden met het behoud of het herstel van de natuurlijke flora en fauna, het bevorderen van het ecologisch evenwicht, de inheemse boomsoorten, enz...

Een meer natuurvriendelijk bosbeheer dus.

Dat in heel wat overheidsbossen de beheersplannen in die zin zullen moeten aangepast worden en dat er nog wat werk aan de winkel is, is evident.

Anderzijds zijn in verschillende bossen al jaren geleden inspanningen in de richting van een natuurvriendelijker beheer geleverd.

In het Bosdecreet zijn de opties voor het privé-bos in dit verband minder duidelijk.

In tegenstelling tot landen als Duitsland, waar het begrip "Naturgemässe Waldbau" ook door privé-boseigenaars wordt toegepast, bestaat er bij ons op dit vlak nog een grote leemte. Nochtans blijkt uit de Duitse ervaringen dat een ecologisch beheer niet noodzakelijk een economische verliespost hoeft te betekenen.

Een aanpassing van het Bosdecreet, bvb. door het invoeren van een aparte subsidieregeling voor het bevorderen van een meer natuurgericht beheer in privé-bossen, zou een belangrijke hefboom kunnen zijn om de ecologische waarde van al onze bossen te verhogen.

P. Roskams

Namens de redaktieraad

VURENRESONANTIEHOUT VOOR VIOOLBOUW

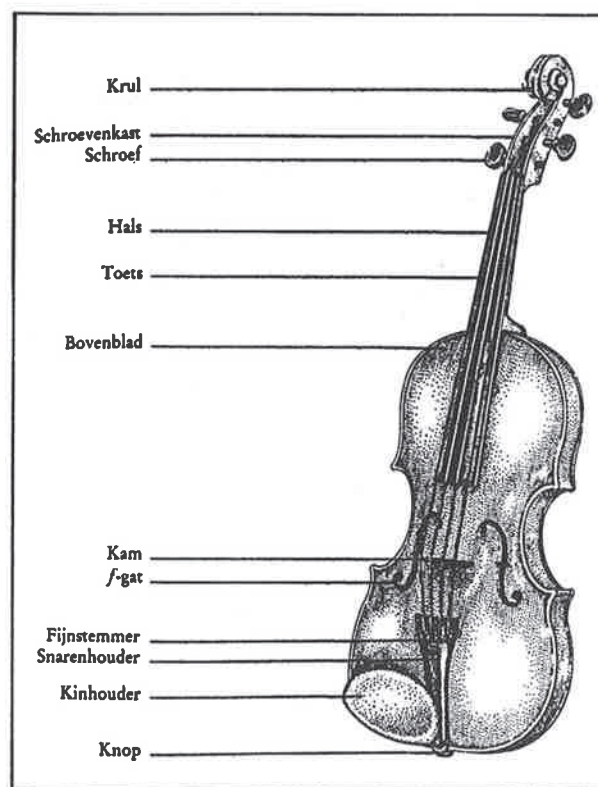
Hout is de belangrijkste grondstof voor heel wat muziekinstrumenten. De klank van het instrument wordt sterk bepaald door het vakmanschap van de bouwer, maar ook door de kwaliteit van het hout. Naargelang het instrument moet het hout aan verschillende eisen voldoen en worden ook verschillende houtsoorten gebruikt.

Eén van de meest gekende uit hout gemaakte muziekinstrumenten is ongetwijfeld de viool. De rug en de zijkanten van de viool bestaan meestal uit esdoorn. Voor de toets, het staartstuk en de sleutels wordt ebbenhout gebruikt, en de kam is gesneden uit beukenhout. Tenslotte worden de ziel en het

bovenblad uit vurenhout gemaakt. Het is vooral het bovenblad dat belangrijk is voor de klankvorming. De trillingen die ontstaan door het aanstrijken van de snaren kunnen geen hoorbare klank produceren, omdat ze een te kleine oppervlakte hebben om de luchtmassa voldoende in beweging te brengen. Een deel van de energie door de speler op de strijkstok uitgeoefend wordt via de kam doorgestuurd naar het bovenblad, dat aan het trillen gaat. Hierdoor wordt de lucht in de klankkast gedwongen mee te trillen. De geluidsgolven die zo ontstaan worden weerkaatst tegen de vioolrug en ze verlaten het instrument via de klankgaten.

Het is dus van essentieel belang dat het vioolbovenblad gemakkelijk trilt binnen een bepaald frequentiebereik en dat deze trillingen lang genoeg aanhouden. Bovendien moet

het blad zeer stabiel zijn en continue hoge spanning kunnen verdragen. Het vioolbovenblad wordt immers opgespannen door de ziel, een cilindrisch staafje dat tussen de rug en het bovenblad geplaatst wordt. Deze vereisten worden zowel door de vorm als door de akoestische eigenschappen van het materiaal bepaald. Daarom is het voor de vioolbouwers heel belangrijk om kwalitatief hoogwaardig vurenhout te gebruiken.

Onderdelen van een viool.

Soorten en herkomsten van vurenhout

Het botanisch geslacht *Picea* levert ongetwijfeld het meest gebruikte en hoogst gewaardeerde hout voor de konstruktie van het bovenblad van violen. Over de meest geschikte botanische soorten, de beste groeiplaatsen en de beste herkomsten van dit geslacht *Picea* is er echter minder duidelijkheid.

"Haeselfichte", "Epicea-coudrier", is in sommige vioolbouwerskringen lange tijd beschouwd geweest als de meest geschikte fijnsparvariëteit. Deze verschilt botanisch helemaal niet van *Picea abies* (L.) Karst.. Het enige bijzonder kenmerk is dat de jaarringen instulpingen vertonen naar het centrum van de stam toe, die voorkomen in radiale series over 10 tot 30 jaarringen. Op het transversale vlak verschijnen er daardoor spiegels, vandaar de Franse benaming "Epicea-coudrier". Over de groeiplaatsen van Haeselfichte zijn er talrijke, minder of meer geloofwaardige veronderstellingen gedaan, o.a.: Hij groeit alleen op hellingen met noordelijke expositie, nooit in de buurt van Beuk; hij komt meer voor dicht bij de bovengrens van het bos, niet op vruchtbare grond, wel op vochtige bodems in een fris klimaat tussen 800 en 1500m hoogte; hij komt voor in de Alpen, de Vooralpen, Jura, de Sudeten, Beieren en Bosnië (Joegoslavië).

Reeds in 1892 schreef Apian-Bennwitz dat wat men zegt over Haeselfichte eerder tot het gebied van fabels en vooroordelen behoort. Er zijn goede en slechte violen gemaakt met dit hout. Dit is voornamelijk te wijten aan de dikte van het bovenblad, die moet aangepast zijn aan de sterkte van het hout (Möckel, 1977).

Het is immers meestal licht, zacht, weinig sterk hout, waardoor het bovenblad dikker moet zijn als bij andere violen.

Alle auteurs zijn het erover eens dat de meest gebruikte en ook meest algemeen gewaardeerde fijnsparsoort *Picea abies* (L.) Karst. (*Picea excelsa* Link.) is. De beroemde Italiaanse en Duitse meesterviolen hebben meestal dit hout in hun bovenblad. Andere *Picea*-soorten worden minder gebruikt en dan vooral buiten Europa. In de V.S., bijvoorbeeld, wordt ook *Picea sitchensis* (Bong.) Carr. (Sitkaspar) gebruikt. Volgens Hutchins (1976) is deze soort beter, vooral in grotere instrumenten (cello, kontrabas). Haines (1979), ook in de V.S., kwam echter tot een andere konklusie. Na diverse metingen op verschillende *Picea*-soorten besloot hij dat *Picea excelsa* Link. en *Picea glauca* (Moench) Voss. beter zijn dan *Picea sitchensis* en *Picea rubens* Sarg.. In Japan onderzochten Ono en Norimoto (1983) drie *Picea*-soorten die daar gebruikt worden in de vioolbouw: *Picea excelsa* Link., *Picea glehnii* Mast. en *Picea sitchensis* Carr.. Ze bestudeerden ook een soort die niet gebruikt wordt in deze sektor: *Picea jezoensis* Carr.. Zij vonden dat *P. sitchensis* niet zo geschikt is als de drie andere soorten. *P. jezoensis*, ook al wordt het niet gebruikt, zou wel de geschikte eigenschappen hebben voor klankborden. Volgens Richter (1988) wordt Sitkaspar minder gewaardeerd omdat het hout harder en brozer is en ook gemakkelijker scheuren krijgt. Het voordeel is echter dat het in grotere diameters en takvrije lengtes voorkomt.

De beste stammen zijn gegroeid op hoogtes van 1000m tot 1500m, op kiezelhoudende grond. De hellingen moeten beschut zijn tegen de wind en naar de zon gericht.

Stradivarius haalde zijn hout uit de Bergamasker Alpen in Noord-Italië. De oude Italiaanse meesters vonden algemeen hun hout in de Apenijnen en de Alpen, maar ze zochten ook verder in Kroatië en Dalmatië (Joegoslavië) en zelfs tot in Turkije. De

Duitse vioolbouwer Steiner maakte zijn bekende violen met *Picea* uit het dal van de Inn en van uit de Karwendel (Oostenrijk) en ook van uit Ober-Bayern.

Verschillende auteurs vermelden het Frans departement Savoie, Zwitserland en Tirol (Oostenrijk) als de beste streken voor vurenresonantiehout. Het Beierse woud in West-Duitsland en het Boheemse woud in Tsjechoslowakije worden ook vaak geprezen. De mooie oude stammen zijn echter steeds moeilijker te vinden. De laatste decennia trekt men dan ook meer en meer naar het oosten, in de Karpaten (Tsjechoslowakije en Noord-Hongarije) en in de bergen van Roemenië. Het Roemeense fijnsparhout zou volgens Holz (1966) minder gebruikt worden in de strikinstrumentenbouw dan dat van de Alpen, van Bohemen en Beieren en dat van het Erts-gebergte in Oost-Duitsland, omwille van de te kleine diameter.

Zelden worden andere geslachten dan *Picea* gebruikt voor het bovenblad van violen. De Zilverden, *Abies alba* Mill., heeft een geringer harsgehalte als de Fijnspar, dit hout heeft immers geen harskanalen. *Abies* werd in enkele oude violen teruggevonden. Nu wordt het enkel nog in kontrabassen gebruikt. Bucur (1983) meent nochtans dat de Zilverden, omwille van zijn haast identiek gedrag met dat van de Fijnspar, niet minderwaardig is en bijgevolg geschikt is voor de konstruktie van concertviolen. Richter (1988) geeft een meer uitgebreide opsomming van de eigenschappen van Zilverden. Het is hout met meestal iets bredere jaarringen dan die van Fijnspar en het is lichter. Het heeft minder goede dempingseigenschappen en het droogt soms ongelijkmatig. Tenslotte is er nog een esthetische beperking door de neiging tot verkleuren. In Oostenrijk zou dennenhout toch vaker als klankhout gebruikt worden dan in Duitsland.

Pinus sylvestris L. geeft zwaar en harsrijk hout; het is te zacht en weinig elastisch. Grenenhout komt voor in enkele achttiende-eeuwse violen van mindere kwaliteit, gebouwd door Schotse en Italiaanse vioolbouwers. In Tjechoslowakije vormt het gedeeltelijk de grondstof voor de serieproductie van eenvoudige studieviolen (Richter, 1988).

King William Pine, *Athrotaxis selaginoides* Don., is inheems in Tasmanië boven 600m hoogte. Deze boom heeft helderbruin, fijnringig hout met smalle, duidelijk afgescheiden laathoutzones, zonder harskanalen en met een zeer gladde homogene textuur. Het is licht (0.41 g/cm^3) en heeft zeer goede technische eigenschappen. In Australië wordt al lang gestreefd naar het gebruik van inheemse houtsoorten in de muziekinstrumentenbouw. King William Pine heeft zich daar opgeworpen als de beste vervanger voor onze Fijnspar. De exploitatie wordt echter beperkt door het kleine verspreidingsgebied en de geringe voorraden.

Een enkele keer werd ceder gebruikt. Campbell maakte violen uit *Chamaecyparis lawsoniana* (Murr.) Parl., naar eigen zeggen met goed resultaat.

Exploitatie

In een fijnsparbos op een gepaste groeiplaats in één van bovenvernoemde gebergtestreken staan maar een beperkt aantal bomen die goed resonantiehout leveren. De grote vioolbouwers zouden zelf het bos ingetrokken zijn om de beste stammen ter plaatse uit te kiezen.

De uitverkoren bomen zijn gezond, met frisse, gave naalden, een slanke rechte stam, zonder beschadigingen of rotte plekken. De stamdikte verloopt gelijkmatig, er is geen draaigroei en de takvrije stamlengte is groot. De schors is glad en elastisch en de vezels

ervan zijn recht. De gezondheidstoestand van de schors weerspiegelt die van het hout. De kenners kloppen met de steel van een bijl of beter nog met een houten hamer op de stam. Een zuivere, heldere toon houdt de belofte in van goede resonantie-eigenschappen. De bomen moeten een diameter hebben van minstens 50cm. Ze hebben dan een leeftijd bereikt van 140 à 160 jaar, soms tot zelfs meer dan 200 jaar.

Het vellen gebeurt best in de winter (november - februari). De bekende spreuk van de oude bouwmeesters blijft ook voor resonantiehout gelden: "Wer sein Holz in der Christnacht fällt, dem sein Gebäude zehnfach hält; denn Fabian, Sebastian lassen den Saft in die Bäume gahn." Hout, in december geveld, is dichter, elastischer en duurzamer dan dat wat later geveld is. In december heeft de stam immers de kleinste sapinhoud. Bovendien zijn de harskanalen dan leeg en dichtgetrokken (Cotman, 1988).

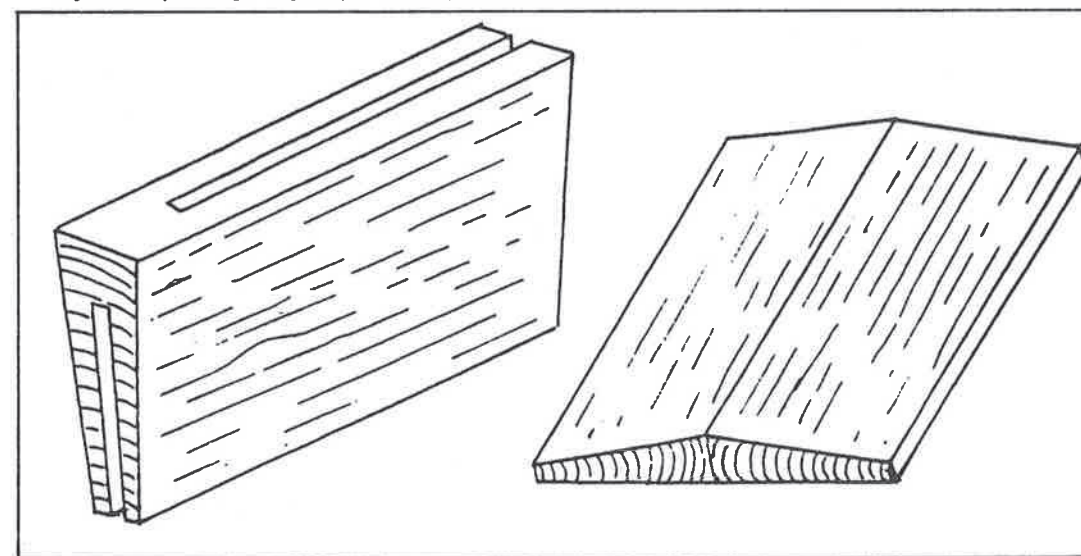
Op een gevelde stam kan al beter de kwaliteit beoordeeld worden, nl. door de jaar-ringstruktuur op de zaagsnede te bekijken. In 1636 meldt le Père Mersenne al een originele methode om op het gehoor een stam te taxeren. Men bracht aan het ene uiteinde van de stam een naald aan het

trillen en luisterde aan het andere uiteinde naar de toonhoogte van de voortgeplante trilling (Leipp, 1965).

De stammen worden na het vellen in stukken van 37 à 40cm gezaagd. In één en dezelfde stam varieert de kwaliteit van het hout aanzienlijk. Het onderste deel is niet bruikbaar door de gedraaide, gerokken en opeengedrukte vezelbundels ter hoogte van de wortelaanloop. Ook het bovenste deel van de stam is niet geschikt omwille van de takkigheid.

Ille (1975) raadt aan om in de lente de blokken met de schors er nog aan in water te dompelen of ze te besproeien gedurende twee maanden. Hierdoor worden inwendige spanningen opgeheven en wordt het ontstaan van scheuren tijdens het latere droogproces vermeden. Bovendien blijft door deze behandeling het spint doorlaatbaar voor vloeistoffen, lucht en dus ook voor geluidstrillingen. Dit is belangrijk, want het spint ligt in een vioolbovenblad net onder de kam, daar waar de trillingen van de snaren aan de klankkast doorgegeven worden. Auxine (indolyl-azijnzuur) zou bij dit proces een belangrijke rol spelen. Bij levende bomen komt het auxine in de lente vanuit de knop-

De gedeeltelijk doorgezaagde spie wordt opengeklapt en aaneengelijmd.

pen in het kambium en migreert van daaruit naar de schors en het hout. Hierdoor gaan de hofstippels en stippels open en kan de sapvernieuwing beginnen. Door nu de gezaagde blokken in de lente in water te brengen kan het auxine de zelfde werking hebben als in levend hout. De waterbehandeling zou op die manier het droogproces gevoelig verkorten. Uit een onderzoek in Skandinavië kwam een andere verklaring voor het openblijven van de stippels naar voor. Watergestapeld hout is onderhevig aan een aantasting door bacteriën, die pektinesubstanties op de hofstippelmembranen afbreken, waardoor de stippels open blijven. De blokken worden eerst in kwartieren en dan in spieën gedeeld. Vroeger gebeurde dit door splijten, omdat op die manier de rechtvezeligheid gemakkelijk te controleren was. Nu worden de blokken overal gezaagd. De kwartieren of spieën worden vervolgens opgestapeld op een droge, goed verluchte plaats. Het droogproces leidt tot een dimensionele stabilisatie door het tot stand komen van het hygroskopisch evenwicht en door de stabilisatie van inwendige spanningen. Wijzigingen in de kristallografische structuur van de cellulose hebben een zgn. "verharding" van het hout tot gevolg (Bucur, 1983). Ovendrogen wordt door bijna alle auteurs afgeraden. Door de snelle evacuatie van vocht zouden de celwanden beschadigd worden. Bovendien is er tijdens het natuurlijke droogproces een oxidatie van harsen, die een invloed heeft op de fysische eigenschappen van het klankbord.

Over de beste lengte van de droogperiode zijn de meningen verdeeld. In de literatuur worden naargelang de auteur periodes van 5 tot 50 jaar aangeraden. Toch is extreem oud hout ook niet aangewezen. Het wordt brokkelig en verliest zijn elastische kwaliteiten.

Kwaliteitscriteria bij houthandelaars en vioolbouwers

De tijd dat vioolbouwers zelf het bos introkken om de mooiste bomen uit te zoeken lijkt voorbij. Zeker voor de Belgische vioolbouwers is het al een buitenkansje om in de zagerij de gevelde stammen ongezaagd te kunnen beoordelen. Meestal wordt het resonantiehout aan de klant aangeboden onder de vorm van spieën, die reeds gedeeltelijk doormidden gezaagd zijn. De koper moet ze alleen nog verder doorzagen, schaven en aaneenlijmen.

1. Visuele aspecten

De jaarringstructuur is het belangrijkste visuele criterium voor de kwaliteit. Niet zo zeer de jaarringbreedte (tussen 0.8 en 2.5 mm), maar vooral de uniformiteit is van belang. Onregelmatige jaarringen veroorzaken dichtheitsverschillen, die een grote invloed hebben op de trillingseigenschappen. Zowel uit hout met brede (2mm) jaarringen als uit hout met smalle (0.8mm) jaarringen zijn er schitterende violen gemaakt. Het is een kwestie van aanpassen van de dikte van het bovenblad aan de dichtheid van het hout. Andere visuele criteria zijn: het laathoutgehalte (20 à 25 %), scherp afgelijnd vroeghout, rechte vezel, wit hout zonder blauwe of rossige vlekken, geen knopen of takstompen, niet te harsrijk hout, duidelijk gemarkeerde harskanalen, rechte mergstralen.

2. Niet-visuele aspecten

Tot de niet-visuele aspecten behoren volumegewicht, elasticiteit en demping. Klankhout moet licht zijn (400kg:m_3) en toch sterk. Te licht hout kan geen hoge spanningen verdragen, er is te veel flexibiliteit dwars op de draad. Te zwaar hout heeft te weinig vibreringsmogelijkheden. Het volumegewicht is omgekeerd evenredig met de geluidssnelheid bij een vaste trillingskracht. In licht hout plant de klank zich sneller voort, vandaar de betere resonantieëigenschappen. De vioolbouwer test de rigiditeit door de plank longitudinaal en transversaal door te buigen.

De elasticiteit is één van de belangrijkste eigenschappen voor de akoestische kwaliteit. Voor vioolbouwers is het echter een moeilijk te hanteren criterium, wegens het gebrek aan meetapparatuur. De elasticiteit hangt nauw samen met de eigenfrequenties bij de verschillende torsie- en buigingsmoden. Daarom wordt de toonhoogte, opgewekt door het hout aan het trillen te brengen, dikwijls gebruikt als maat voor de elasticiteit en dus als kwaliteitscriterium voor het resonantieboard.

De vioolbouwer houdt het stuk hout tussen zijn vingertoppen en klopt op de plaat. Door telkens de positie van zijn vingers te wijzigen probeert hij het punt te vinden waar het hout het langst klinkt. De demping veroorzaakt door de vingers is op dit punt het laagst. Het hout wordt nu beoordeeld door te kloppen en te luisteren naar de hoorbare eigentonen: hoe hoger en hoe langer het klinkt hoe beter. Ook de helderheid van de klank wordt beoordeeld. Als de klank niet helder is betekent dit dat de demping in dwarsrichting te klein is. De eigentonen van de dwarsrichting, die meestal niet harmonisch zijn met de eigentonen van de langsrichting, worden dan niet vlug genoeg gedempt zodat een troebele klank ontstaat.

Bij de keuze van het stuk vurenresonantiehout speelt de persoonlijke voorkeur van de vioolbouwer een zeer grote rol. Of er uit dit kwalitatief hoogwaardig stuk hout dan een goeie viool zal gemaakt worden hangt voornamelijk af van het vermogen van de vioolbouwer om de welvingen en de dikte van het bovenblad aan te passen aan alle eigenschappen van het gebruikte hout.

A. Clarysse

MILIEUKONVENANT

Milieuovereenkomst tussen de gemeenten en de Gemeenschapsminister van Leefmilieu

Tijdens de eerste 6 maanden van 1992 wordt in de meeste Vlaamse gemeenten een gemeentelijke milieu-adviesraad opgericht. Dit betekent een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis van de natuur- en milieubeweging. Misschien bestaat de mogelijkheid dat de V.B.V. via plaatselijke medewerkers deel kan uitmaken van een raad die de lokale besturen moet adviseren op het vlak van natuur- en milieubehoud.

Meer dan ooit moeten we attent zijn en er op alle beleidsniveaus over waken dat de doelstellingen van de Vlaamse Bosbouwvereniging zoveel mogelijk kunnen verwezenlijkt worden.

Het is belangrijk om weten dat het de gemeenteraad is die de opdracht en de samenstelling van deze raad bepaalt. Zo kunnen er naast lokale milieu- en natuurverenigingen ook onderwijsinstellingen, beroepsorganisaties, socio-culturele en vormingsorganisaties en in de adviesraad opgenomen worden.

Het is belangrijk om op deze geboden kans tot inspraak en samenwerking met de lokale besturen in te gaan.

Politiek en gemeentelijk beleid zijn misschien niet meteen de meest favoriete onderwerpen, toch moeten we ook nieuwe uitdagingen aandurven en onze vereniging blijven aanpassen aan de maatschappelijke evoluties. We moeten weliswaar niet blindelings deze uitgestoken hand grijpen.

De oprichting van een milieu-adviesraad maakt deel uit van de overeenkomst die de gemeenten met de Vlaamse Gemeenschap hebben afgesloten, ook wel de milieukonvenant genoemd.

Maar wat houdt deze overeenkomst nu in ?

Via de milieukonvenant worden er afspraken gemaakt in verband met natuur en milieu tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse steden en gemeenten.

Deze overeenkomst treedt in werking per 1 januari van het jaar dat volgt op de ondertekening ervan (90 % van de Vlaamse gemeenten hebben de milieuovereenkomst eind december 1991 onderschreven).

De milieuovereenkomst eindigt in elk geval op 31 december 1996, maar zou eventueel kunnen verlengd worden.

De bedoeling van de overeenkomst is een beter milieu- en natuurbeleid te voeren. Door de overeenkomst wil men de gemeentelijke autonomie erkennen, en de gemeenten daadwerkelijk bij het milieubeleid betrekken.

Als compensatie voor de geleverde gemeentelijke inspanningen wordt een financiële tegemoetkoming aan de gemeenten voorzien (afkomstig uit het MINA-fonds).

Door deze overeenkomst verbindt de gemeente zich er eveneens toe :

- * Een inventarisatie op te maken van alle gegevens betreffende milieu en natuur (incl. bos!).
- * Een jaarlijks milieu- en natuurbeleidsnota op te stellen, waarin volgende thema's aan bod kunnen komen : afval ; oppervlaktewateren ; grondwateren ; lucht ; bodem ; geluid ; groenvoorziening ; natuurbehoud en natuurontwikkeling ; inspraak en sensibilisering van de bevolking

met betrekking tot voorgaande punten. Uit deze gegevens dient een jaarprogramma opgemaakt, en de budgettaire middelen vastgelegd te worden.

- * Uiterlijk 18 maanden na het van kracht worden van de overeenkomst dient de gemeente te beschikken over ofwel een gemeentelijke milieu-ambtenaar, ofwel toe te treden tot een intergemeentelijk deskundigenteam, ofwel beide vormen te combineren.

Een combinatie van beide geniet hier de voorkeur (het intergemeentelijk deskundigenteam heeft immers geen controlebevoegdheid, tevens is het twijfelachtig of deze intercommunale deskundigen dicht genoeg bij de dagelijkse werkelijkheid van de verschillende gemeenten kunnen opereren). Op het deskundigenteam kan beroep gedaan worden voor zeer specifieke of hoog wetenschappelijke problemen.

- * De gemeente zal, tijdens de duur van de milieuovereenkomst, een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan opmaken of laten opmaken, overeenkomstig de richtlij-

nen van AMINAL (Administratie Milieu, Natuur en Landinrichting). Dit natuurontwikkelingsplan zal voor advies worden voorgelegd aan de gemeentelijke adviesraad voor milieu en natuur, en ter bespreking en goedkeuring worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Het wordt ter inzage gelegd van de bevolking.

Laat ons hopen dat men niet lukraak een studiebureau deze klus zal laten klaren, maar dat men pas na overleg met mensen die jaren met die problematiek bezig zijn (o.a. met vertegenwoordigers van natuurverenigingen, V.B.V., enz...) een beslissing zal nemen over hoe zo'n plan er moet uitzien, en wie deskundig is om dit plan op te stellen. Het lijkt ons ook wat vroeg om het natuurontwikkelingsplan in 1992 klaar te willen hebben zoals sommige gemeenten dit planden, deze materie is té veel omvattend en het aktieterrein té uitgebreid om hiervoor over één nacht ijs te gaan (de konvenant bepaalt dat dit natuurontwikkelingsplan ten laatste eind 1996 dient voorgelegd te worden). Voor een vegetatiestudie bijvoorbeeld heb je minstens één maar liefst twee groeiseizoenen nodig (= twee kalenderjaren !).

Bomenrijen vormen waardevolle lijnvormige groenelementen in het landschap, het gemeentelijk natuurontwikkelingsplan kan het behoud en de uitbreiding ervan stimuleren.

En wat met de interpretatie van hoe zo'n gemeentelijk natuurontwikkelingsplan er dient uit te zien? Het is niet alleen wenselijk maar ook een must dat, naast rekening te houden met de richtlijnen van de Vlaamse Gemeenschap omtrent het opmaken van zo'n gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (te verwachten in de loop van 1992), de gemeente ook te rade gaat bij de plaatselijke en regionale natuurverenigingen die beter dan wie ook een goede kijk hebben op de natuurwaarde binnen de gemeente. Zij weten best wat er de laatste decennia verloren gegaan is, en via het plan misschien nog kan hersteld worden. Tevens zijn zij het die ideeën kunnen uiten over waar en hoe er aan echte natuurontwikkeling kan worden gedaan. In de begeleidende nota bij de milieuovereenkomst wordt gesteld dat het natuurontwikkelingsplan niet noodzakelijk betrekking moet hebben op het geheel van de gemeente. Ook hier bestaat het gevaar dat men een studie maakt van bijvoorbeeld een valleigebied of een reeds bestaande studie van een natuurgebied herwerkt tot een natuurontwikkelingsplan, zodat voldaan wordt aan de overeenkomst.

Houtkanten en alleenstaande bomen moeten kost wat kost behouden blijven in het agrarische gebied.

Voor ons is daarmee de kous niet af. Het natuurbehoud en de natuurontwikkeling moeten immers zowel over gans de gemeente als intergemeentelijk aangepakt worden, binnen de totaliteit van de open ruimte, ongeacht de bestemming op het gewestplan.

- * De gemeente zal zelf de selectieve inzameling van huishoudelijk afval uitvoeren of laten uitvoeren in haar naam. Deze inzameling omvat :

- uitbouw en uitbating van een kontainerpark ;
- selectieve inzameling van klein gevaarlijk huishoudelijk afval (KGA) ;
- de selectieve inzameling van ofwel komposteerbaar afval (bv. groenten-, fruit- en tuinafval) ofwel van droge recycleerbare materialen.

Er is nogal wat onduidelijkheid over de voorgestelde mogelijkheden van selectieve huisvuilophaling. De gemeente mag zelf een keuze maken over wat selectief zal worden ingezameld. Vooral wat betreft de selectieve inzameling van de droge fraktie kan men alle kanten uit. Men bepaalt

immers niet welke en hoeveel deelfrakties er gescheiden dienen ingezameld te worden. Zal een gemeente die nu reeds glas en oud papier inzamelt reeds voldoen aan dit onderdeel van de konvenant ??!

OVAM verbindt er zich toe :

- * Sensibiliseringscampagnes te voeren en de gemeenten bijstand te verlenen bij het uitwerken van gemeentelijke of intercommunale sensibiliseringsakties.

Onder sensibilisatie vinden we iets terug i.v.m. het afvalvoorkomingsbeleid (preventie). Zo zou bv. meer aandacht kunnen besteed worden aan de bewustmaking van de bevolking i.v.m. het aankoop- en consumptiegedrag dat grondig dient gewijzigd te worden. De enige goede oplossing is immers minder afval produceren. Hier kunnen we ten dele aan meewerken door de aankoop van wegwerpgoederen te ontmoedigen. Recyclage is slechts een noodoplossing, de enige echte oplossing is afval voorkomen. Dit kan enkel door het produceren van duurzame producten en producten die rechtstreeks kunnen hergebruikt worden.

- * OVAM zal alle noodzakelijke initiatieven nemen teneinde de verwerking van selectief ingezameld afval, de afzet en de recyclage ervan te bevorderen.

De Vlaamse Gemeenschap garandeert de definitieve verwijderingsmogelijkheden van het klein gevaarlijk huishoudelijk afval.

- * Wederzijdse verbintenis inzake het huishoudelijk afval : in uitvoering van het Afvalstoffenplan 1991-1995 zal in gezamenlijk overleg met OVAM de selectieve inzameling, de verwerking, de afzet en de

sensibilisering schriftelijk worden overeengekomen.

AMINAL :

- * De Administratie Milieu en Natuur zal toezien op de naleving van de milieukonvenant.

- * AMINAL zal i.s.m. de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten de gemeenten bijstaan bij het opmaken van de inventaris betreffende natuur en milieu.

- * AMINAL zal in de loop van 1992 de nodige richtlijnen verstrekken over hoe een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan dient opgesteld te worden.

TOELAGEN

De gemeenten die de milieukonvenant onderschreven hebben ontvangen volgende toelagen van de Vlaamse Gemeenschap :

- Een jaarlijkse toelage van 10 BF per inwoner en 42 BF per hectare
- 60 % betoelaging (éénmalig) voor de oprichting van een containerpark indien de aanvraag voor deze oprichting gebeurt binnen de drie maanden na het in werking treden van deze overeenkomst
- Indien in 1992 gestart wordt met de selectieve huisvuilophaling dan krijgen de gemeenten in 1992, 1993 en 1994, 50 BF per inwoner. Vanaf 1995 nog 20 BF per inwoner.
- Indien na 1992 gestart wordt met de selectieve huisvuilophaling dan krijgt men slechts 20 BF per inwoner voor de komende jaren.

Moeten we niet meer aandacht hebben voor de kleinere bospercelen, dragers van het landschap?

- De inzameling van het KGA levert, afhankelijk van de ingezamelde hoeveelheid, 20, 30 of 40 BF per Kg subsidie op (hoe meer ingezameld per inwoner, hoe hoger de premie!). Het eerste jaar van de selectieve inzameling ontvangt de gemeente tevens een startpremie van 10 BF per kg extra.
- De Vlaamse Gemeenschap zal de opmaak van een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan ondersteunen met een éénmalige toelage van 500.000 BF.

De milieuovereenkomst mag niet de financiële tegemoetkoming naar de gemeenten als hoofddoel hebben, of door de gemeentelijke beleids mensen als dusdanig begrepen worden. Hoofdbedoeling van de overeenkomst is een beter milieu- en natuurbeleid te voeren!

Er is nog een hele weg af te leggen

Gustaaf Van Gucht
Micken Bruggeman

Opmerking:

De opdrachten en de samenstelling van de gemeentelijke adviesraad voor milieu en natuur worden bepaald door het gemeentebestuur! Dit ondermijnt de onafhankelijkheid van de adviesraad. De milieuovereenkomst somt wel een aantal doelgroepen op die in de raad zouden kunnen zetelen. Deze lijst is echter te beperkend. Vertegenwoordigers van verenigingen, groeperingen of andere afgevaardigden zijn vaak leden in deze materie en dikwijls onervaren. Beter ware ook gemotiveerde burgers aan te trekken die een minimum aan kennis en inzichten hebben aangaande het milieu en de natuur (incl. bosbouw), en liefst personen die niet de belangen van groeperingen, zuilen en partijen verdedigen, maar wel de echte natuur- en milieubelangen.

Door alleen natuur en milieu bespreekbaar te stellen binnen de adviesraad doet men aan het "typisch Belgisch?" facetbeleid. Over Ruimtelijke Ordening is er geen sprake, alhoewel R.O. en Natuur en Leefmilieu onafscheidelijk met elkaar verweven zijn (zie VLAREM, MER. Ook het op te stellen Natuurontwikkelingsplan zal onvermijdelijk het terrein van de Ruimtelijke Ordening bewandelen, anders is het plan zonder meer waardeloos.

Afkortingen:

AMINAL : Administratie Milieu, Natuur en Landinrichting
KGA : klein gevaarlijk huishoudelijk afval
MER : Milieu-effectrapport
OVAM : Openbare Afvalstoffenmaatschappij
VLAREM : Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning.

De Vlaamse Bosbouwvereniging stuurde onderstaand memorandum naar Gemeenschapsminister van Leefmilieu en Huisvesting, N. De Batselier.

MEMORANDUM BOSBOUW

1. Inleiding.
2. Bosuitbreiding.
3. Onvoorwaardelijk behoud en bescherming van het huidige bosareaal.
4. Natuurvriendelijk bosbeheer.
5. Volledige uitvoering van het bosdecreet.
6. Inspraak van de bosbouwsector bij het open ruimtebeleid.
7. Wetenschappelijk onderzoek.
8. Tropisch bos.
9. Bosvitaliteit - zure regen.

1. Inleiding

Wie denkt aan bossen, denkt tegenwoordig aan bosvernietiging. Momenteel is een kleine 30 % van de landoppervlakte op aarde bedekt met bos. Jaarlijks verdwijnen hiervan echter een 20 miljoen ha. Dit is bijna 15 maal de oppervlakte van Vlaanderen of ongeveer 175 maal de Vlaamse bosoppervlakte. Op 1,5 seconde verdwijnt wereldwijd een stuk bos ter grootte van twee voetbalvelden. Op minder dan 2 uur verdwijnt wereldwijd een bos ter grootte van het Zoniënwoud. Dit proces gaat continu door, dag na dag, uur na uur, seconde na seconde

Uit satellietbeelden blijkt dat de werkelijke oppervlakte die jaarlijks verdwijnt groter is dan de officiële statistieken aantonen. Indien deze tendens zich voortzet zullen de gevolgen voor het ecosysteem aarde catastrofaal zijn.

Naast de afname van het wereldbosareaal, voornamelijk in de tropen, staat ook de vitaliteit van bossen in de geïndustrialiseerde wereld onder druk door luchtverontreiniging.

Er moet dus naar een oplossing worden gestreefd. Zoeken naar oplossingen voor de wereldbosproblematiek is maar ernstig indien eerst verantwoordelijkheden worden opgenomen om het eigen bosareaal effectief te beschermen en de eigen bossen op een duurzame manier te beheren.

De hoofddoelen van een dynamisch bosbeleid dat wil verder denken op langere termijn zijn een onvoorwaardelijk behoud en bescherming van het aanwezige bosareaal en een uitbreiding van dit areaal. Met dit memorandum wil de Vlaamse Bosbouwvereniging vzw wijzen op de tekortkomingen van het tot nu toe gevoerde beleid en voorstellen formuleren voor een dynamisch en maatschappelijk verantwoord bosbeleid. De punten zijn gerangschikt volgens prioriteit.

2. Bosuitbreiding

2.1. Toelichting

Het erkennen van een nijpend bostekort in Vlaanderen steunt op ernstige ecologische (biotoop voor fauna en flora), milieukundige (bescherming van de waterlagen, luchtfilterwerking, visueel- en geluidsschermb), en economische gronden (houtvoorziening). Deze worden o.a. toegelicht in het hoofdstuk "bosuitbreiding" van het congresboek Ruimte voor groen (5e Vlaams wetenschappelijk congres over groenvoorziening, Gent 1988). Bosuitbreiding is ook te zien in een internationale sociaal-economische dynamiek waarbij:

- de westerse landen, waaronder België enorme hoeveelheden hout consumeren en dus importeren (1 m³ per jaar en per inwoner);
- de aanvoer van hout vanuit de tropen en de boreale zones in de toekomst niet verzekerd is;
- op EG niveau de landbouw wordt gestimuleerd tot produktievermindering via braaklegging en bebossing.

2.2. Knelpunten

Op dit moment bestaat bij vele instanties de wil tot bosuitbreiding. Ze kan niet worden gerealiseerd door overreglementering en het gebrek aan een gecoördineerde impuls. Bosuitbreiding wordt beperkt of bemoeilijkt door reglementeringen in het kader van de Veldwet, het Bosdekreet, het besluit op de vegetatiewijziging, de wet op de Ruimtelijke ordening en het MERbesluit.

2.3. Voorstellen

In een eveneens bosarm land zoals Denemarken werkt men momenteel actief aan een stijging van de bebossingsindex van 8 naar 20 % in een tijdsspanne van 50 jaar. Verwijzend naar het groencongres van 1988 eist de VBV een bosuitbreiding in Vlaanderen van 1000 ha per jaar, wat neerkomt op een stijging van de bebossingsindex van 8 naar 12 % in 2050. Dit moet een minimum en haalbaar doel zijn. Dit kan gerealiseerd worden via volgende concrete maatregelen:

- opsporen en bebossen van restgronden behorend aan de overheden rond autowegen (middenberm Antwerpen-Brussel, verkeerswisselaars), huisvuil- en baggerslibstorten, niet gerealiseerde industrie-gronden, terrils, enz...);

- aanleggen van bosstroken van min. 50 m breed langs autowegen als scherm tegen geluidsoverlast en depositie van uitlaatgassen (cfr. congresboek 5de Wetenschappelijk congres voor groenvoorziening, Gent 1988);
- in bosarme provincies moet de overheid een aankooppolitiek voeren niet zozeer van bosgronden, maar van te bebossen gronden, bij voorkeur van landbouwbedrijven zonder opvolging, aansluitend bij bestaande boskernen;
- schrappen van eensluidende adviezen voor bebossing door de ambtenaar landbouw;
- positieve aanpak van de EG verordeningen i.v.m. set-aside in Vlaanderen. Dit betekent:
 - a. geen beperking op de aan te planten soorten;
 - b. mogelijkheid tot cumulatie van EG subsidies met bosdecreetsubsidies (BOS IS BOS);
- aanwenden van het voorstel van Groene Hoofdstructuur als instrument voor bosuitbreiding in natuurkerngebieden, -ontwikkelingsgebieden, - verbindingsgebieden en -buffergebieden;
- realiseren van bossen met recreatieve functie in de nabijheid van de steden (zie voorstel VBV voor het Gentse stadsgewest in congresboek Ruimte voor Groen 1988), subsidies aan lokale besturen zijn daarbij onontbeerlijk;
- realiseren van een sterke betrokkenheid van de bevolking bij bosplantacties. Hiervoor is de oprichting van het educatief bosbouwcentrum te Groenendaal slechts een eerste stap. Er dienen middelen te worden voorzien om gespecialiseerde verenigingen, zoals de Vlaamse Bosbouw-

vereniging vzw, en de Dienst Waters en Bossen te ondersteunen bij het uitvoeren van grootschalige educatieve acties. Voorzien van een personeelslid bevoegd voor Public Relations op de Dienst Waters en Bossen is een eerste stap.

3. Onvoorwaardelijk behoud en bescherming van het huidig bosareaal

3.1. Problematiek

Bossen zijn momenteel wettelijk zeer goed beschermd (wet op Ruimtelijke Ordening, Bosdecreet, besluit op de vegetatiewijziging), althans op papier. In de praktijk gebeuren echter heel wat ontbossingen illegaal of worden ze via een achterpoortje gelegaliseerd. Het Waakzaamheidscomité van de Vlaamse Bosbouwvereniging heeft momenteel ongeveer 150 dossiers van ontbossing verzameld voor een totaal van zowat 2500 ha verdwenen of rechtstreeks bedreigd bos. Vaak worden P.V.'s omtrent inbreuken op het bosdecreet gewoon geseponneerd. Dit spruit ondermeer uit een algemene desinteresse van de boseigenaar voor het beheer van zijn bossen: bosbouw wordt financieel bestraft door zware successierechten, zodat bosgrond voornamelijk gebruikt wordt voor grondspeculatie.

De overheid heeft in het verleden in een aantal concrete dossiers van grootschalige bosvernietiging ten behoeve van golf of grootschalige pretparken een dubieuze rol gespeeld door een laks optreden of zelfs een actieve medewerking.

3.2. Voorstellen

Het komt er op aan de uitgebreide wetgeving die er bestaat omtrent bescherming van het bosareaal effectief toe te passen. Dit

veronderstelt voldoende controle door een gekwalificeerd ambtenarencorps.

Verder dient een overleg plaats te vinden tussen de Vlaamse en nationale overheid omtrent het effectief vervolgen van inbreuken op het bosdecreet en het opleggen van voldoende zware boetes (Ministerie van Justitie), en omtrent het verminderen van de successierechten (Ministerie van Financiën).

De overheid moet zich distantiëren van bosvernietigende projecten die door handige promotoren onder het mom van tewerkstelling worden aangebracht. De overheid moet zich in woord en daad profileren als belangrijkste bosbeschermende instantie.

4. Natuurvriendelijk bosbeheer

4.1. Problematiek

Door middel van de principes van een natuurvriendelijk bosbeheer wordt een multifunctioneel en stabiel bosgebruik, zoals voorgeschreven in het bosdecreet voor de openbare bossen maar ook na te streven in het privébos, mogelijk gemaakt. Er wordt een redelijke en konstante produktie van kwaliteitshout en dunningsprodukten bereikt, de recreant komt aan zijn trekken in een aantrekkelijk en gevarieerd bos dat tegen een zekere verstoring bestand is, inheemse planten en dieren krijgen de nodige kansen en ook de schermfunctie wordt vervuld.

Monofunctioneel gerichte bosbeheerssystemen zoals houtplantages, natuurtechnisch bosbeheer of parkbeheer kunnen weliswaar plaatselijk bepaalde functies beter vervullen, maar zijn maatschappelijk minder aanvaardbaar over grote oppervlakten bos.

De principes zijn in volgorde van belangrijkheid :

- bomen moeten oud kunnen worden ;
- inheemse boomsoorten moeten kwantitatief de meerderheid uitmaken van het boscossysteem ;
- het bos moet een gevarieerde structuur hebben ;
- natuurlijke processen vormen de basis van het bosbeheer ;
- het bos moet dood hout bevatten.

Gezien de lange periode tussen investering en opbrengst is het voor een privé-bos eigenaar niet altijd gemakkelijk om bij het beheer rekening te houden met bosfuncties die niet rechtstreeks een opbrengst verzekeren. Omdat de "opbrengsten" van een natuurvriendelijk bosbeheer voor een groot gedeelte de maatschappij ten goede komen is het gerechtvaardigd hiervoor een ruime ondersteuning te vragen.

4.2. Voorstellen

Stimuleren van natuurvriendelijk bosbeheer in het openbaar bos komt enkel neer op een correcte uitvoering van het bosdecreet.

Meer aandacht voor natuurvriendelijk bosbeheer en inheemse boomsoorten.

Ondersteunen van privébossen waar een natuurvriendelijk bosbeheer (voldoende aan een aantal criteria, o.a. geen kaalslag) wordt gevoerd. Een subsidie van 10 000 frank per ha om de 10 jaar na controle van het gevoerde beheer lijkt een realistisch voorstel, gezien het in de zelfde grootte-orde ligt als de subsidiëring voor de (her)aanplanting van een eikenbos, dat naar schatting 100 jaar op stam blijft (100 000 frank).

Een bosbeheer gesteund op natuurlijke verjonging, menging van gewone den en inheems loofhout en ongelijkjarigheid blijft in grote delen van de Kempen onmogelijk zolang de Amerikaanse vogelkers grote bosoppervlakten blijft overwoekeren (meer informatie in de notulen van de VBV studiedag "Arme gronden, rijke bossen", Groene Band 83-84 (1991)). Een **gerichte bestrijding van Amerikaanse vogelkers** moet uitgewerkt worden. De VBV is bereid mee te werken aan het uitwerken van een haalbaar plan waar ondermeer volgende ingrediënten kunnen inzitten :

- a. totaal verbod op de kweek en de handel van deze exoot, geen aanplanting meer door Bruggen en Wegen ;

- b. een langdurige extensieve bestrijding van de zaaddragende exemplaren in alle openbare bossen ter gelegenheid van dunninngen ;

- c. een georganiseerde volledige bestrijding in grote domeinbossen ;

- d. een vrijblijvende maar gesubsidieerde bestrijding in het privébos per blok van minimum 20 ha (stimuleert bosgroepering).

Om het behoud van inheemse bosbestanden te verzekeren stelt de VBV voor om de **subsidiëring** van herbebossing met exoten na kapping van inheemse boomsoorten af te schaffen (bijvoorbeeld Amerikaanse eik na inheemse eik, populierenklonen na inheemse eik, enz.). Ook subsidiëring voor heraanplanting van populier kan best afgeschaft worden. Enkel een eerste bebossing met populier moet betoelaagd worden.

5. Volledige uitvoering van het Bosdecreet

5.1. Problematiek

Het bosdecreet kan een zeer goed wettelijk instrument worden voor een dynamische bospolitiek. Dit kan echter maar wanneer de intenties van het decreet in uitvoeringsbesluiten worden omgezet en deze laatste ook effectief uitgevoerd worden. Een effectieve uitvoering vergt op zijn beurt voldoende gekwalificeerd personeel. De subsidiëring van boswerkzaamheden in de openbare bossen, andere dan de domeinbossen, wordt niet meer gescheiden toegekend van andere investeringskredieten. Dit vormt een rechtstreekse bedreiging voor het beheer van 20000 ha openbaar bos.

5.2. Voorstellen

- haast maken van de uitvoeringsbesluiten in voorbereiding ;
- werk maken van het oprichten van de bosreservaten ;
- het personeelskader van Waters en Bossen invullen zoals het voorzien is. Dit geldt in het bijzonder voor de reeds jaren onbemane boswachterijen ;
- permanente vorming van het personeel van Waters en Bossen en andere bosbeheerende personen en instanties ;
- rechtstreekse subsidiëring van de andere openbare besturen voor boswerkzaamheden, bosaanleg en herbebossing met dezelfde bedragen als de privéboseigenaars.

6. Inspraak van de bosbouwsector bij het open ruimtebeleid

6.1. Problematiek

De laatste jaren zagen een aantal beleidsinitiatieven t.a.v. de open ruimte het licht. In de eerste plaats is dit het voorstel van een Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen. In het kader van het Milieubeleidsplan en Natuurontwikkelingsplan voor Vlaanderen worden met gemeenten convenanten afgesloten om gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen op te stellen, en werd de Miniraad opgericht.

Onder invloed van allerlei lobby's werd de bosbouw hier systematisch buiten gewerkt :

- a. Voorstel van Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen.
In een voorbereidend rapport werd het begrip natuurkerngebied gedefinieerd als volgt : "Natuurbehoud en bosbouw zijn de

hoofdsectoren die aanspraak maken op het overgrote deel van de bovenbeschreven biotooptypen binnen een kerngebied." (Paelinckx & Kuijken, 1990). In de definitieve versie werd dit "Het is evident dat natuurkerngebieden een hoofdfunctie voor natuurbehoud vervullen of deze op korte termijn dienen te krijgen." (Kelchtermans, 1991);

- b. In verband met het uitwerken van gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen wordt met geen woord gerept over de ecologische waarde van bossen of over mogelijkheden tot bosuitbreiding;
- c. De vertegenwoordiging van de volledige bosbouwsector wordt in de Minaraad gereduceerd tot de ene vertegenwoordiger van de Vlaamse Hoge Bosraad. Er werd geen vertegenwoordiger opgenomen van de Vlaamse Bosbouwvereniging, wiens aktiedomein nochtans volledig ligt in het promoveren van natuurvriendelijk bosbeheer;
- d. Hoewel bijvoorbeeld de natuurkerngebieden voor het grootste deel bestaan uit bossen, werd en wordt nauwelijks inspraak gegeven aan de bosbouw. De Vlaamse Bosbouwvereniging vzw eist dat de bosbouw in deze materie als volwaardige partner aanzien wordt en vraagt bijgevolg een **volledige inspraak in de huidige en toekomstige beleidsinitiatieven die betrekking hebben op bossen.**

7. Wetenschappelijk onderzoek

Voorstellen

- invulling van het voorziene kader in het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer;
- het meeste bosbouwonderzoek is onderzoek over lange termijn. Dit moet op de nodige permanentie van middelen en personeel kunnen rekenen. Continuïteit moet verzekerd worden voor een bosreservaten- en een bosverzuringsonderzoeksprogramma;
- een beperkt maar gericht impulsprogramma bosbouw moet resultaten leveren het oplossen van concrete knelpunten:
 - * methoden van natuurvriendelijk bosbeheer
 - * bestrijding van Amerikaanse vogelkers
 - * herstelmaatregelen tegen verzuring en bossterfte.

8. Tropisch bos

De rooibouw in het tropisch bos moet plaats maken voor een duurzaam bosbeheer. Dit kan gestimuleerd worden door hout (dit geldt voor hout afkomstig uit de ganse wereld, ook België) uit duurzaam beheerde bossen een ecolabel toe te kennen.

Meer aandacht moet besteed worden aan recyclage en duurzaam gebruik van hout en houtprodukten.

9. Bosvitaliteit - Zure regen

De voorstellen van emissievermindering, voorgesteld in het Statusrapport leefmilieu van Miet Smet moeten gehaald worden. Terwijl zwavelemissies in de goede richting evolueren wordt het met de stikstofemissies steeds slechter. Nu reeds zijn vele Vlaamse bosbodems verzadigd aan stikstof en is er nitraatdoorslag in het grondwater (SEB rapport zure neerslag).

Vitaliteitsproblemen met de Corsikaanse den werden door wetenschappers in Duitsland,

Nederland en België toegeschreven aan stikstofpollutie. Dringende maatregelen naar de intensieve veehouderij en de drijfmestproblematiek zijn nodig. Beperkingen op het oprichten of uitbreiden van stallen op minder dan 1000 m van bosgebieden moet in het milieuvergunningbesluit ingebouwd worden. Dit is ook landschappelijk van groot belang: intensieve veeteelt wordt verward met landbouw, terwijl het een sterk vervuulende industriële bedrijvigheid is.

Boekbespreking : Londo, G. (1991). *Natuurtechnisch bosbeheer* (Natuurbeheer in Nederland, deel 4) Pudoc, Wageningen, 190 p. (ongeveer 800 fr.)

G. Londo is een wetenschapper, zijn boek is dan ook goed onderbouwd, duidelijk gestructureerd en niet gevoelsmatig. Het onderwerp is het beheer (natuurbeheer) van bossen met als hoofdfunctie natuurbehoud : (blz. 3) "... waar het natuurtechnisch bosbeheer zich op richt : handhaving dan wel vergroting van de natuurwaarde van bossen. Dit houdt in dat voor bossen met het accent op natuur mogelijkheden van een optimale ontwikkeling worden geschapen." Houtproductie wordt hoegenaamd niet nagestreefd en recreatie wordt enkel behandeld in die mate dat ze schadelijk kan zijn voor de hoofdfunctie natuurbehoud.

Alleen het elfde en laatste hoofdstuk handelt over bossen met gemengde doelstelling (ook houtproductie en/of recreatie). In deze 8 bladzijden worden slechts zeer summier enkele zaken op een rijtje gezet. Hierbij verwijst hij uitdrukkelijk naar auteurs als Mayer, Leibundgut en Van Miegroet. Dergelijke multifunctionele bossen beslaan in Nederland meer dan de helft van het bosareaal en in Vlaanderen eveneens een aanzienlijke oppervlakte. Hier stellen zich de grootste maatschappelijke en wetenschappelijke uitdagingen en moet er dringend meer onderzoek gebeuren.

Bossen met hoofddoelstelling natuurbehoud beslaan in Nederland enkele tienduizenden ha, aangezien 20 % van hun 300.000 ha bos in eigendom is van privé-natuurbehoudsverenigingen. In Vlaanderen gaat het op dit ogenblik hoogstens om een paar duizend ha staatsnatuurreservaat en privé-natuurreservaat. In dit boek wordt dan ook zo goed als geen rekening gehouden met de Vlaamse situatie. Voor ons werkgebied is het boek

van M. Hermy (1989) dan ook interessanter. Het boek van Londo is misschien wel saaier maar zeker beter bruikbaar en wetenschappelijk juist dan het emotionele boek "Natuurbos in Nederland" van Van der Lans en Poortinga (1986). Londo maakte immers een imposante literatuurlijst van 24 bladzijden, een register en een lijst waarin de gebruikte terminologie wordt uitgelegd. Gezien de steeds terugkerende verwarring is dit laatste ongetwijfeld een grote verdienste.

Naast vele andere beheerstechnieken wordt de begrazing uitgebreid behandeld. De positieve zowel als de negatieve kanten worden behandeld : wanneer de begrazing voldoende extensief is kan ze tot milieudifferentiatie leiden, maar in een hele reeks omstandigheden (verjongingsgroepen die men wil behouden, zeer dicht bos, zeer arme of zeer natte bodem, gevoelige soorten, e.a.) kan begrazing schade toebrengen. Verschillende gebruikte grazers en wildsoorten worden uitgebreid behandeld. In deze boekbespreking moet het proces van de bosbegrazing niet gemaakt worden, maar ik raad wel iedereen die erover wil meespreken aan dit hoofdstuk van Londo's boek te lezen.

Vanuit Vlaanderen gezien is het misschien merkwaardig dat Londo specifiek de betekenis van het naaldbos voor het natuurbehoud behandelt. In de jaren '80 was echter nog 60 % van het Nederlandse bos begroeid met naaldbomen en de Grove den (*Pinus sylvestris*) is er ook met zekerheid inheems. Weinig ruimte wordt gelaten voor oude loofboscosecosystemen op rijkere bodem, zoals we die in Vlaanderen wel hebben (Vlaamse Ardennen, Zoniën, Meerdaal, enz. ...). Londo geeft daarentegen een overzicht van de in

Nederland voorkomende oude hakhouttypen, waarbij hij terecht stelt dat middelhout (middenbos) omwille van de rijkere structuur een grotere natuurwaarde heeft dan hakhout, zeker de vogelrijkdom is er aanzienlijk hoger.

Londo heeft vanuit zijn natuurbehoudsstandpunt en op basis van vroeger gemaakte fouten kritiek op aanplantingen op fytosociologische basis. Hij stelt voor om, als het toch gebeurt, slechts een beperkt aantal algemene inheemse en goed groeiende boomsoorten te gebruiken.

Doorgaans is het boek wel zeer theoretisch, over de beheerstechnieken zelf wordt bijvoorbeeld weinig of niets gezegd, evenmin over meettechnieken en typisch bosbouwkundige parameters zoals grondvlak, stamtal en stamontwikkeling. Dit alles valt buiten het doel van dit boek, alhoewel zich bij het beheer deze vragen natuurlijk wel stellen.

Tot slot nog een waarschuwing voor het optimisme van Londo in verband met de Amerikaanse vogelkers : (blz. 91) "Het is onwaarschijnlijk dat de soort op de langere duur inheemse soorten belet hun rechtmatige plaatsen te bezetten. Mede gezien de tot nog toe bij de bestrijding verkregen resultaten, wordt in het kader van het natuurbeheer

verdere bestrijding van Amerikaanse vogelkers zinloos geacht." Naar mijn ervaring is de Amerikaanse vogelkers wel degelijk een bedreiging van onze inheemse boscosecosystemen op droge, zandige bodems. Dit bewijst gewoon dat een volgehouden bestrijding, zoals in Nederland gebeurd is, zijn vruchten afwerpt. Achteraf is deze agressieve struik dan natuurlijk (tijdelijk ?) geen probleem meer. Alleen ..., in Vlaanderen moeten we er op grote schaal nog aan beginnen.

Alhoewel de bosbouwer met andere hoofddoelstellingen dan natuurbehoud met dit boek op zijn honger blijft zitten, zal het toch een soort standaardwerk worden voor bepaalde vormen van natuurbehoudsgericht bosbeheer. Ik raad het dan ook aan iedereen aan die met deze materie te maken heeft.

W. Verbeke

Literatuur :

Hermy, M. (red. 1989). *Natuurbeheer*. Van de Wiele (Brugge). Stichting Leefmilieu, Natuurreservaten en Instituut voor Natuurbehoud, 224 p.

Van der Lans, H. & Poortinga, G. (1986). *Natuurbos in Nederland*. Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, Amsterdam, 192 p.

V.B.V.-EXCURSIE VLASSEN BROEKSE POLDER ZATERDAG 25 APRIL 1992

Samenkomst om 14.00 u aan de kerk van Vlassenbroek (Dendermonde- Baasrode).

Leiding ir. J. Van Slycken en G. Van Gucht

De Vlassenbroekse Polder behoort tot het Scheldealluvium, is ongeveer 300 ha groot en zeer verscheiden aan structuren. Dit valleigebied ligt op een hoogte van 1,5 tot 3 m boven de zeespiegel, dit is lager dan het hoogwaterniveau van de Schelde op die plaats (+ 5 m).

Het landschap wordt er afgewisseld met plassen, moerassen naar minder vochtige gronden. Rietkragen, houtkanten met relictten van zwarte els en wilg, populierenaanplantingen en weilanden omzoomd met knotwilgen wisselen elkaar af.

De echte Broekgebieden komen er niet veel meer voor, ook hier werd alles in het werk gesteld om de drassige gronden te draineren.

Landschappelijk, botanisch en faunistisch vormt dit Polder- en Broekgebied samen met de Schelde een uniek en zeer gevarieerd natuurgebied, waar een bebossing met streekeigen bomen zeker op zijn plaats is, zonder afbreuk te doen aan de andere natuurwaarden.

De excursie wil dan ook aandacht schenken aan alle natuurwaarden in dit valleigebied van de Schelde, met accenten op de positie van het bos, de boomsoortenkeuze binnen dit valleigebied en de relatie boomsoort-standplaats.

Thema's dewelke tijdens de excursie aan bod kunnen komen, en ter discussie kunnen worden gesteld :

- relatie landbouw, bosbouw, natuurbehoud en natuurontwikkeling in dit gebied
- de positie van het bos in het natuurontwikkelingsplan
- verantwoording van het gebruik van populier in ruim plantverband met onderaanplanting van verplegende inheemse boom- en struiksoorten
- aanplanting van andere (inheemse) boomsoorten
- standplaatsgeschiktheid voor populier en andere boomsoorten
- de problematiek van de kleinschaligheid (kleine perceelsindeling stelt problemen inzake een goed terreinbeheer)
- waterbeheersing in dit alluvium van de Schelde
- welke recreatievormen kunnen hier aanvaard worden ?

Gustaaf Van Gucht

EXCURSIE OP DE RODEBERG NAAR HET HELLEGATBOS TE WESTOUTER-HEUVELLAND

wanneer

zaterdag 23 mei om 14.00 u

samenkomst

op de parking van hotel-restaurant "De Kosmos" (bovenop de Rodeberg), Rodebergstraat 53 te Westouter-Heuveland

Vooraf inschrijven via bijgevoegd strookje of telefoontje aan VBV-secretariaat.
Tel 091/522113

Om het Hellegatbos op de Rodeberg te beschermen tegen de toeristische druk, kocht de Staat in 1912 een deel van het bos op. Decennia later groeide het uit tot zo'n 20 Ha.

Het Hellegatbos is gelegen op en langs een Diestiaanheuvel. Het herbergt het brongebied van de Hellegatbeek met zijn typische bronflora.

Kortom, een uitstap van droge bodems tot zeer vochtige milieu's.

Jarenlang heeft het bos zwaar geleden onder de toeristische druk. Tot in 1980 de dienst "Waters en Bossen" een aanvang nam met het afsluiten van de meest kwetsbare gedeelten en het plaatsen van erosiestutten.

Door de recente bebossing van 5 Ha landbouwgrond kan in de toekomstde druk op het oude bosdeel aanzienlijk verminderen, aangezien een deel van de nieuwe aanplant is voorzien als "speelbos".

Volgende aandachtspunten komen dan ook aan bod tijdens de uitstap :

- gevolgen van en maatregelen tegen (over-) intense bosrecreatie ;
- het Hellegatbos in al zijn facetten van hoog (138 m) naar laag (70 cm) ;
- aandacht voor de nieuwe bosuitbreiding.

Meer info over het Hellegatbos, zie "Het Hellegatbos op de Rodeberg te Westouter-Heuveland" in De Boskrant nr. 1-91 p. 14-20.

Pierre Hubau

E.a. techn. beampte

Ondergetekende _____

wonende te _____

Tel / zal met ... personen deelnemen aan de excursie in het Hellegatbos

Datum Handtekening :

MEERDAAGSE VBV-EXCURSIE NAAR DUITSLAND

Naar aanleiding van de succesvolle Polen-excursie van 1990 werd door de initiatiefgroep besloten om geregeld dergelijke buitenlandse excursies te organiseren. Dit jaar wordt naar Duitsland gereisd, meer bepaald naar Niedersachsen. We vertrekken op zondagmiddag 20 september en de terugkeer is voorzien op vrijdag 25 september 's avonds.

Volgende thema's worden behandeld :

1. Successie van heide via Gewone pijn naar loofbos op arme zandgronden (Lüneburger Heide) (leiding Geobotanisch Instituut Göttingen)
2. Bosbouw op arme bodems : Gewone pijn (beheer en omvorming naar loofbos) (dr. ir. Hanstein, lokale houtvester)
3. Bossterfte in het Harz-gebergte. (Forschungszentrum Waldökosysteme Göttingen)
4. Bosecosysteemonderzoek in Solling (Bosbouwdienst Göttingen)
5. Kalkbeukenbossen in buurt van Göttingen (Bosbouwinstituut Göttingen)

De reis wordt per bus gemaakt. Het aantal plaatsen is beperkt tot 25. De kostprijs ligt nog niet vast maar zal ±18.000 frank bedragen. Indien U interesse hebt voor dit initiatief, gelieve het VBV- secretariaat te contacteren zodat wij U verdere informatie kunnen doorspelen.

ER WORDT ONZIN VERTELD OVER HET TROPISCH REGENWOUD

Een veelgelezen Vlaamse krant blokletterde op 31 december 1991 : "Milieubeweging bedreigt tropisch regenwoud", artikel op basis van een interview met ene Paul Lauwers (Gentenaar, jurist van vorming en eigenaar van een industriële houtzagerij in Liberia). Twee dagen later blokletterde dezelfde krant in een artikel geschreven door dezelfde journalist : "Houthandel richt in tropisch regenwoud een ware ravage aan", dit laatste artikel op basis van een interview met Wendel Trio, voorzitter van de steungroep voor inheemse volkeren (Kwia). Het wordt hoog tijd dat men eens duidelijke informatie geeft omtrent de bedreiging van het tropisch regenwoud. Dit kan m.i. enkel door in de eerste plaats de plaatselijke bevolking, zowel in Afrika, Azië en Zuid-Amerika bij de discussie te betrekken. De problematiek van de bedreiging van het tropisch regenwoud is immers te kompleks om zo maar op basis van de stelling van één persoon (en dan nog een houthandelaar) een hele pagina van de meest gelezen Vlaamse krant te vullen.

De Vlaamse Bosbouwvereniging (VBV) onderzoekt de mogelijkheid om een kongres omtrent deze problematiek te organiseren. Een probleem zijn echter de centen, men wil voor dit kongres nl. mensen uit de betrokken landen uitnodigen en dat kost onvermijdelijk geld, veel geld, en hier is men nu op zoek naar.

Gustaaf Van Gucht

De voordracht "Wat heeft het tropisch regenwoud de mens misdaan ?", die Em. Prof. J. Schalck op uitnodiging van de VBV op 19 februari ll. hield te Gent, werd een groot succes.

Ruim 160 aanwezigen kwamen opdagen voor een interessante uiteenzetting over de oorzaken van de bosvernietiging in de Tropen, aangevuld met een reeks, af en toe schalkse, dia's.

De opbrengst bedroeg ruim 20.000 fr. en werd integraal overhandigd aan Prof. Schalck ter ondersteuning van het projekt 'Teeka Bhattarai' in Nepal, waarbij herbebossing, erosiebestrijding en de oprichting van een land- en bosbouwschooltje centraal staan.